

УДК 23/29 +14]: 061.2.02

К.В.ЖАДЬКО

Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій,
Запоріжжя

РЕЛІГІЙНА ТА ФІЛОСОФСЬКІ АЛЬТЕРНАТИВИ В САМООРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОТ: АВГУСТИН І БОЕЦІЙ

Стаття розглядає історико-філософські аспекти менеджменту організацій на прикладі закликів до саморозвитку людини в контексті релігійно-філософського та філософського світоглядів.

Ключові слова: світогляд, філософія, релігія, свобода, випадковість, цілепокладання, організація.

Вступ

Є всі підстави вважати, що з'єднані за спорідненими схильностями індивіди здатні створити дієздатний і динамічний у своєму розвитку соціальний організм. Динаміку розвитку забезпечить цілеспрямована діяльність, адже не тільки єдність цілей забезпечує їх спорідненість, але й відсутність полярних, сутнісно різноспрямованих душевних устремлінь. Йдеться, звичайно, про мотиваційну актуальну відсутність, тому що потенційно кожній людині властиві різноманітні схильності. Споріднене єдиною сутністю, спільною підставою, основою – це і є основоположне, субстанціональне.

Той факт, що історія розвивається драматично і трагічно, часто видається за такий, що робить історію цікавою. І навпаки, якщо змалювати ідеальну модель взаємостосунків між людьми, то їх життя нібито стане нудним, застійним, задушливим. Між тим душа, яка «обязана трудиться», трудиться, якщо це душа людини, у власне людському сенсі, яким є духовно-пізнавальний сенс, а не звичний і звичайний психофізіологічний.

Мета статті полягає в тому, щоб обґрунтувати зазначений душевний і духовний підхід до соціально-духовної спорідненої самоорганізації суспільного буття, властивий релігійним мислителям і власне філософам.

Обговорення проблеми

Можна почати з міркувань Августина Святого як фактично найвидатнішого релігійного діяча і водночас філософа, творчість якого глибиною роздумів не може не вражати й сучасника. Це тим більш важливо, що вони безпосередньо стосувались розробки принципів організації як індивідуального, так і суспільного життя.

Що стосується *індивідуального* життя людини, то воно має організовуватись на засадах сповідальних пошуків його сенсу, наданого Богом. Людина має право на пошук, але власного начала: «Звідки я прийшла сюди?». І, звичайно ж, має знати відповідь, згідно якої не мати народила й

вигодувала людину, а Бог. Лише він реально існує, адже статус буття має тільки те, «що перебуває незмінно». Відзначимо, що незмінне – це закон, який діє не лише, так би мовити, при еволюційному творенні світобуття у всьому його розмаїтті, але й при створенні людьми певних соціальних організацій, певних об'єднань.

Оскільки незмінність є синонімом вічності, яку представляє також закон, проблемою номер один є розуміння часу і вічності. До акту творіння часу немає. Саме творіння є актом Божої волі, адже розум сам по собі на світо-творчість не впливає. Тобто, час розчинений у вічності, а вічність – у часі. Але ця розчинність не у фізичному просторі, а в душі людини. В ній постійно присутні *теперішнє минулого – пам'ять, теперішнє нинішнього – споглядальне сприйняття* Всесвіту, *теперішнє майбутнього – надія і сподівання*.

Час, таким чином, не є щось пов'язане з рухом небесних світил, а щось «розпросторене» в душевній і духовній субстанції самої людини. Це вкрай важливо, адже категорія творчості має відноситись до діяльності людини, тому що природа вічна, тобто ніким не створена і ніколи не створювалась. Це людина, маючи у своїй свідомості образи уяви та уявлень, має непереборне бажання на їх основі створити щось із завжди наявної матерії, наявного природного матеріалу. Але для цього їй потрібно знати закони матеріального світу, його метафізику. Тим більше, що створення власних соціальних об'єднань здійснюється на духовних засадах тих законів, які підпорядковують її волю, не даючи проявитись стихії природної вдачі.

Мета пізнання – пізнання загальної, спільної для всього існуючого сутності творіння, яке, в свою чергу, є творінням краси й гармонії, творінням цілого. *Любов* – це сутність, що належить до цілого як прекрасного у гармонійності всіх своїх структурних складових. *Ненависть* – відсутність бачення цілого й гармонійного, шлях помилок і зла, оскільки він веде людину *від* сутності, *а не до неї*. Любов – це вічність, «стихія» розуму та умодосяжних сутностей, світло істини, все те, що визначає буття Бога. Все, що пізнається без і поза любов'ю, слугує злу. Ось чому не мудрість сама по собі має значення, а *любов* до неї. Любов – це стан душі, від якого не можна щось відняти чи щось додати, тому вона тотожна станові самоусвідомлення особистості, станові розуміння, отже, й уміння жити любов'ю і в любові, мати розум і жити з розумом і розумно. «Вічне життя перевищує тимчасове своєю життєздатністю, а *що* таке вічність, це я споглядаю лише завдяки тому, що я розумію. ..Вічність тільки є, вона ані була, начебто її вже немає, ані буде, немовби до цих пір її ще не існує» [1; с.592].

Мудрість – атрибут Бога, тому любов до неї тотожна любові до нього, Діалектиці можна навчитись, мудрість – любити. Вивченню наук допомагає *авторитет і розум*. Віра в авторитет скорочує шлях пізнання, але наслідок такий же, адже йдеться про авторитет мудрості (= Бога). Розум мудрості безпомилковий, адже в ньому немає чогось мінливого: «Розум є погляд

душі, яким вона сама по собі, без опосередкування тіла, споглядає істинне» [1; с.595].

Чуттєва свідомість прикута до предметного світу, а мислення вільне від цієї залежності. Тому розумне пізнання складне і людина віри може бути легко обманутою. «Все, що ми знаємо, знаємо розумом; тому ніяке почуття не є знання. ..Отже, що я розумію, тому і вірю: але не все, чому я вірю, те й розумію. Все, що я розумію, те я знаю; але не все те знаю, чому вірю» [1; с.597].

Звернемо увагу на важливі для самоорганізації людського індивідуального й суспільного буття аспекти думок Августина. Це, по-перше, постійне прагнення усвідомити сутність часу й вічності як умов індивідуальної соціально-духовної творчості, умов само створення; по-друге, постійне намагання жити в координатах вічної тривимірності часу; по-третє, лише пізнавальні зусилля пробуджують розум, надаючи йому актуального дієво-вольового спрямування; по-четверте, пізнання вічності досягається розумом, оскільки споглядається мінливе й, отже, тимчасове; по-п'яте, вічне тотожне стану любові, в якому перебуває душа людини як та її складова, що дотична до гармонії цілого, загального, спільного; по-шосте, лише стан любові в якості душевної домінанти людини розкриває і розвиває в ній здатність до користування наявним у ній розумом, усвідомленим як мудрість самого Бога; по-сьоме, звільнення від віри в те, чого не усвідомлюєш, не знаєш, пов'язане з розумно-вольовим пізнанням і вірою в можливість бути суб'єктом розумно-вольового способу життя.

Оскільки розум людини мінливий, Августин допускав наявність вищого від людського воістину істинного розуму, адже джерелом світла може бути лише щось постійне у своїй незмінності, щось вічне. «І тоді я усвідомив, як твоє невидиме єство стає видимим у творінні твоєму» [1; с.598]. Але *це не творіння природи, а слова*: мудрість пророків, Христа, апостолів, Святого Письма.

Ще один суттєвий момент. Пізнання є також самопізнанням, об'єктом для себе самого як суб'єкта пізнавальної дії власного розуму. Адже істина – в самій людині, в тій незмінній і постійній основі, яка знаходиться в ній і яку й слід знайти як прообраз незмінного й постійного загальносвітового джерела світла. «Якщо ти... маєш сумніви, чи вірно все це, зверни увагу... на те, чи не маєш сумніви щодо самих цих сумнівів, і, якщо вірно, що маєш сумніви, розглянь, чому це вірно; у цьому випадку тобі назустріч йде... світло істинне, що просвітлює кожну людину, яка гряде в світ цей... Кожен, хто усвідомлює свій сумнів, усвідомлює щось істинне... Звідси кожен, хто має сумнів в існуванні істини, в собі самому має щось істинне, на підставі чого він не повинен сумніватись, адже все істинне буває істинним не інакше, як від істини... В кому бачимо ми такий сумнів, там діє світло, що не обмежується простором і часом, а тому вільне від будь-якої примари цих умов» [1; с.600].

Якщо людина здатна дійти до таких міркувань, вона стає богоподібною, тобто суб'єктом розумної волі, спрямованої на створення Релігійна та філософські альтернативи в самоорганізації спільнот: Августин і Боецій

Граду Божого, але на землі, а не на небесах. Ми тому й наводимо мудрість видатних філософів і мислителів, що любов до неї, з одного боку, це і є філософія в дії, філософія людського самопізнання, з іншого, вона в такій якості стає управлінським принципом діяльності організацій людських спільнот від людини до людини.

Тут слід звернути увагу на принципову відмінність релігійно-духовної і філософсько-богословської позиції по відношенню до сумніву. Він не забороняється, якщо будь-хто знаходиться в душевному стані розумно-пізнавального зростання духу. Якщо ж це стан бездоказового заперечення безумовної наявності абсолютного джерела світла, то це карається, оскільки такий стан душі не є ні світо-, ні самопізнавальним, а злочинним і злодійним. І це насправді так. Тому церковні переслідування мають духовно-пізнавальне виправдання: бажати пізнати вічне й абсолютне і не бажати мати його в якості об'єкта аксіоматичної віри неможливо. Люди цього не розуміють, і в цьому їх біда, але не завжди провина переслідувачів, – адже переслідують єдиновірців, а вони такими не є...

Августин, виходячи з наведених ним положень і розкритих нами міркувань над їх змістом і можливим практичним використанням, стверджує, що «завжди існувало не більше двох видів людських спільнот. Один із них складається з людей, що бажають жити згідно потреб *плоти*; другий – із бажаючих жити *по духу*. Коли кожен з них досягає свого бажання, то кожен у світі свого роду й живе. Отже, два гради створені двома видами любові: земний – любов'ю до себе, доведеною до презирства до Бога, і небесний – любов'ю до себе, доведеною до презирства до самого себе. Перший потім вбачає славу в собі самому, останній – в Господі. Адже той шукає слави від людей, а для цього найбільша слава Бог, свідок совісті. ...Над тим володарює хтивість панування, що управляє і правителями його, і підпорядкованими йому народами; в цьому з любові служать взаємно один одному і предстоятелі, керуючи, і підлегли, підпорядковуючись. Той у своїх великих людях любить власну силу, а цей говорить своєму Богові: «*возлюблю тебе, Господи, кріпосте моя*»[Пс.17:2]» [1, с.602].

Маємо чітко сформульовані принципи управління людськими спільнотами, які взяла на своє озброєння церква, створюючи Град Небесний на землі. Звичайно, вона не може їх реалізувати повною мірою, тому що до неї належать як теологи, що розуміють сутність Бога як прояв розуму в людині, а тому все ж таки здатні до власних дій по прославленню Бога, фактично ж себе, в усіх його розумно-вольових іпостасях, так і віруючі, які вірять і славлять розум, але не власний, а надлюдський.

Можемо стверджувати, що майже тисячолітній період існування філософської патристики та формування так званої схоластичної філософії об'єктивно став періодом обґрунтування необхідності підпорядкування способу життя людини, як індивідуального, так і соціально структурованого, розумно впорядкованій волі. Церква намагалась представити себе як істинну форму людської спільноти з вірою в те, що вона насправді такою є. Звичайно, що це не так, але саме в її лоні маємо багато подвижників, які

продемонстрували людству можливість практичного втілення розумно-вольового способу життєдіяльності.

Сказане підтверджується життєвим досвідом Августина. Він, будучи спочатку язичником, тобто носієм міфологічного світогляду, який героїзує природні схильності в їх надмірності, в їх максимально можливому виявленні, не сприймав християнських постулатів. Але філософський рівень міркувань, спрямованих на критичний аналіз такого способу життя, дозволив йому виявити хибність організації індивідуального й суспільного буття на засадах природної вдачі, що виявилось у всіх його працях, включно зі «Сповіддю».

Але більш виразним прикладом необхідності організувати життя на засадах розумно-вольових доміант свідомості є життя і творчість Северина Боеція. Якщо Августин вважається одним із батьків церкви через абсолютизацію Бога, прийнятну для неї, то Боецій, обґрунтовуючи безумовний пріоритет Філософії, яка формує розумну волю, перед Фортуною, був нею засуджений до страти разом зі знищенням своїх творів.

Філософію Боецій вважав духовною годувальницею, якою потрібно займатись із юнацьких літ, тоді вона дає втіху і розраду душі. Але високий рівень світорозуміння налаштовує більшість проти тих, хто досягає вершин мудрості. Ця більшість від глупоти невігластва, яке йде від хибних і помилкових уявлень про сенс життя, який (сенс) начебто полягає в сприянні випадку долі, а не в настійливій самопізнавальній праці самої людини. Адже у всі часи «судження більшості бере до уваги і ставить в заслугу не справи, а вдачу, і вважає гідним лише те, що приносить щастя. Звідси виходить, що добрі наміри відсутні насамперед у нещасних» [2; с.198-199].

Думка більшості має злі наслідки, оскільки більшість не може мислити, аналізувати, пізнавати першооснови світоуправління. Вона не автономна у своїх діях, тобто обертається навколо випадковостей – як суспільних, так і власних. Душа в такому разі справді проявляє себе зовсім непрогнозовано. Лише філософія дає втіху, говорячи: «У мене є засоби, які зцілять тебе, – це в першу чергу твоє правильне судження про управління світом, яке, як ти вважаєш, підпорядковане не сліпій випадковості, а божественному розумові» [2; с.203]. Зазначимо, що «божественний розум» не означає, що це «Розум Бога» як якоїсь надсвітової сутності. Отже, життя отримує сенс не завдяки прихильності Фортуни, а завдячуючи власному виборові. А саме: потрібно вибрати найвищу цінність, з якої, як із іскри, розгортається вогонь життя. Ця цінність належить Розумові, який і потрібно взяти за аксіому (*axia* – цінність і, ще раз нагадаємо, *axioma* – значимість, вимога), фундамент, підґрунтя, основу, яку ніколи не слід покидати й полишати. В такому разі життя починає належати самій людині, а Розум належати йому і їй одночасно. Без такого індивідуального досвіду життя зрозуміти суще як Розум неможливо. Але не слід тоді звинувачувати філософію у віддаленості від потреб суспільної практики – без неї вона ніколи не стане щасливою для людини.

Боецій знайшов втіху у філософії і отримав вічне життя, хоча й був глупою більшістю страчений на смерть фізичну. Він у своєму світопізнавальному житті (вже у в'язниці) розкрив оманливу суть Фортуни. Вона полягає у мінливості, непостійності: «Такою є її вдача, яка є наслідком властивої їй природи. ..Ти розпізнав, що у сліпої богині два обличчя... Якщо ти схвалюєш її звичаї, не смій скаржитись. ..Невже має для тебе ціну мінливе щастя, невже дорога тобі Фортуна, правдива лише на мить і чужа постійності, відхід якої приносить печаль. Якщо ж її неможливо втримати волею людей, а, відходячи, вона робить їх нещасними, що інше являє собою швидкоплинне щастя, як не якесь провіщення майбутніх негараздів? Адже недостатньо бачити тільки те, що знаходиться перед очима, – розважливість розуміє, що все має кінець, і що як добро, так і зло перемінні. Тож не варто ані боятись погроз Фортуни, ані занадто сильно бажати її милостей» [2; с.205].

Фортуна існує, але вона стоїть на заваді існуванню людини як господаря власної волі, яка й має стати для неї її долею, має визначати її долю. Воля до розуму, до пізнання суцього розвивається Філософією, – така думка Боеція. «Ніколи Фортуна не зробить твоїм того, що природа зробила для тебе чужим» [2; с.214]. Природа в філософському контексті – це не фізика речей, предметів, явищ, а їх сутність, відкрита пізнанню, а не сприйняттю. «Становище, надане людині природою, таке, що лише тоді людина відрізняється від усіх інших речей, коли пізнає себе, і вона ж опускається нижче тварини, якщо перестає усвідомлювати своє призначення. Якщо для інших тварин не знати самих себе відповідає їхній природі, то в людей це наслідок розтлінності» [2; с.215].

Філософія найбільшою мірою сприяє самопізнанню, отже, утвердженню людини в якості людини, а не тварини. Звичайно, людина може відноситись до інших «по-людськи». Що ж до аналогічного ставлення до себе, то це відбувається досить рідко. Мабуть тому, що природа блага має об'єктивне онтологічне походження, а не суспільне. (Згадаємо Тертулліана: «Вірую, тому що абсурдно»; або ж Сенеку, який розкрив природу моральних зобов'язань, але сам не міг жити згідно їх приписів; взагалі, знання шляхетних істин не породжує добродішну поведінку, що свідчить про їх надлюдську й позасуспільну сутність). Природа світобуття – подібне творить подібне, а тому вона «не допускає, щоб щось протилежне змішувалось воедино. А оскільки достоїнства в більшості випадків дістаються найгіршим із людей, то не варто сумніватись, що їх природа сама по собі не є шляхетною, адже вони дозволяють найгіршим володіти ними» [2; с.217-218]. Якщо ж таке сполучення переважає, або навіть стає нормою для суспільства, то не слід дивуватись, що воно визначає своє існування не благодійністю знань, які дає Філософія, а вдачливістю Фортуни, достоїнства якої – почесні й посади, а не моральні зобов'язання.

Що ж радить філософія, чим втішає? Наявністю знання загальної основи суцього, що робить людську масу цілеспрямованою у своїх діях. Без знання цілі не існує цілісності суспільства і воно являє собою сукупність

дурних людей, позбавлених будь-яких благодатних сил через безсилля сліпоти невігластва, яке підштовхує їх до порочної життєдіяльності. Боецій вважає, що порочні люди, яких більшість, взагалі не існують, тобто не мають буття в якості людей, «адже існує лише те, що дотримується загального порядку суцього і діє відповідно до своєї природи; те, що порушує ці принципи, зрікається своєї природи» [2; с.255]. Проте порочна більшість нездатна знищити слави мудрих, яка, по-перше, зовсім іншої якості, по-друге, належить вічності.

Мудрість, яку випромінює Філософія, зумовлена об'єктивною природою речей, підкріпленою навичками пізнавального міркування. На противагу цьому «люди беруть до уваги не порядок речей, а лише свої власні пристрасті, внаслідок чого свободу грішити і безкарність злочину вважають щастям» [2; с.261]. Конфлікт масового невігластва (невігластва мас) і мудрості знання, властивій небагатьом, може вирішитись благотворно лише тоді, «коли блаженство правителя якимось чином розповсюджується і на підлеглі народи. Так буває, коли тюрма, смерть та інші покарання, накладені законом, спрямовуються проти найбільш злочинних громадян, адже вони для цього й створені. Якщо ж відбувається протилежне, і добрі люди пожинають покарання за чужі злочиння, а нагороди, належні чесноті, забирають порочні, – це викликає велике здивування» [2; с.263].

Яким же чином правителям набути блаженства? Тільки засобами розуміння суцього, яке відкриває для них світло божественного розуму. «Походження всього суцього, розвиток всіх речей, які змінюються і рухаються, має свої причини, порядок, форми від незмінного божественного розуму. Розміщений у сфері своєї простоти, цей розум утримує образ багатоманітності суцього, яким належить управляти. Цей образ, коли розглядається в чистому вигляді в самому божественному розумі, зветься провидінням, якщо ж він причетний до речей, підвладних Богові, то, як ведеться ще від древніх, зветься долею. ..Провидіння рівною мірою обіймає все, як окреме, так і безкінечне. Доля ж упорядковує рухом окреме, розподіляючи і наділяючи місцем і формою» [2; с.265]. Щоб не покладатись на долю, яка завжди є проявом випадковості (місця і форми), людині, особливо ж правителю, слід максимально наближати свою свідомість до першооснов суцього і першоджерела знань. «Те, що якнайповніше наближалось до незмінності вищого розуму, позбувшись руху, позбувається й необхідності, що накладається долею. Так що мінлива лінія долі так відноситься до незмінної простоти провидіння, як розмірковування відноситься до розуміння, як те, що народжується, до того, що існує постійно, як час до вічності, як круг, що обертається, до свого центру, що перебуває в спокої» [2; с.266].

Отже, щоб управляти, потрібно перебувати в стані спокою, стані, який є нормою буття розуму. Будучи незмінним у своєму бутті, він і є благо, а все, що впливає, народжується, починається з нього, благу подібне, тобто ніяким чином не причетне злу. «Так найкращим чином управляється світ – простота, що перебуває в божественному розумі, добуває з себе незмінний

Релігійна та філософські альтернативи в самоорганізації спільнот: Августин і Боецій

порядок причин, цей порядок утримує мінливий світ у своїй незмінності й підпорядковує собі всі речі, що знаходяться в русі. Звідси випливає, що вам, нездатним зрозуміти цей порядок, все здається хаотичним і невлаштованим, проте у всьому суцільному міститься порядок, що спрямовує його до блага» [2; с.267]. Саме цей благопорядок бачить Бог, оскільки він є його творцем в якості носія розуму і його провісника.

Щоб пізнавати, стверджує Боецій, потрібно знати наперед, що існує вище знання, але не в майбутньому, а нині, тут і тепер. Це знання, властиве Богові, який «повинен вважатись старшим, ніж створене Ним не за кількістю часу, а внаслідок безпосередності своєї природи» [2; с.287]. Людині, аби мати такий рівень знання, потрібно в пізнанні виходити з того, що безпосередність означає цілісність, яка досягається розумом, а не звичайну дотичність до світу органами відчуття. Щоб пізнати незмінне – розум, до нього слід «доторкуватись» розумом; цьому заважають відчуття, дотичні часові, а не вічності. «Відчуття охоплює форму, уречевлену в матерії. Уявленню доступні нематеріальні образи. Міркування, оминаючи зовнішню форму, яка є ознакою одиничного, виявляє те загальне, що за нею приховане. Але існує ще й більш проникливий погляд божественного розуму [інтелігенції], який, подолавши сферу всесвіту, спрямовує своє вістря на споглядання найпростішої форми. Слід особливо проїняти тим, що вищий спосіб пізнання охоплює й нижчі, але нижчий ніяким чином не може підняти до вищого» [2; с.282].

Можливість «підняття» пов'язана із передчуттям того, що існує Бог і (як) божественний розум. Інакше кажучи, людині потрібно визначитись у своєму житті (життєпізнанні) вимірами вічності, що йдуть від розуму, а не чуттєвих сприймань, які свідчать про тлінне й тимчасове. «Лише те, що охоплює всю повноту безкінечного життя і володіє ним, чому не вистачає нічого з майбутнього і що не втратило нічого з минулого, справедливо вважається вічним. І воно з необхідністю володіє здатністю бути завжди присутнім в собі та мати в собі справжню безкінечність поточного часу» [2; с.287]. Потрібно також мати сильний потяг до свободи волі: «Бог на те майбутнє, що залежить від свободи волі, дивиться як на існуюче» [2; с.289]. Тож не випадково, що творчість Боеція спричинила майже тисячолітню дискусію щодо субстанціальних засад розуму як основи світобуття.

Відомий дослідник філософії середньовіччя, включно з філософією Боеція, Г.Майоров стверджував, що Західна Європа має завдячувати своїми духовними здобутками в першу чергу творам С.Боеція, які багато століть були настільними книгами кожної освіченої людини. Тому наведемо основні висновки, які мають безпосереднє відношення до принципів організації управління людськими спільнотами.

1. Філософією, яка закликає людину до самопізнання, потрібно займатись із ранніх літ.

2. Потрібно бути готовим до небезпек, які породжує філософський рівень світорозуміння. Головна з них – більшість нездатна сприймати як заслугу власні пізнавальні зусилля людини, оскільки покладається на

випадковість долі. Як наслідок – заздрість до людей з розумно-вольовим способом життя.

3. Найвищою цінністю в житті людини має стати спрямованість її життя на пізнання божественної сутності розуму, який дає творчу наснагу людині. Без цього людині складно, а то й неможливо, пізнати суццю як розум. А віра в розум Бога не робить її сильною і щасливою, навпаки – пригніченою.

4. Фортуна, або випадковість, існує, але вона непідвладна індивідуальній волі людини. Натомість розумно-вольове мислення властиве кожному.

5. Не йдучи шляхом самопізнання, яке відкриває наявну в ній розумну волю, людина об'єктивно не веде людський спосіб життя, адже не усвідомлює своє призначення і покликання.

5. Несправедливість, яка панує в суспільстві, якраз і зумовлена тим, що управляють не згідно знань, а згідно випадкового везіння з боку Фортуни. А вона не з'єднує, а роз'єднує, породжуючи постійні суспільні протистояння.

6. Правитель просто зобов'язаний бути Філософом, тобто знати незмінні першооснови суццого, а не покладатись на мінливість речового світу. Пізнання вимагає того, щоб душа перебувала в стані спокою – лише тоді вона здатна споглядати вічне й незмінне, лише тоді вона причетна Богові.

7. Для пізнання необхідна одна аксіоматична умова: *тут і тепер*, а не в майбутньому, *існує вище знання*. Органи відчуття, будучи дотичними до мінливих рухомих речей, не є безпосередніми знаннями про цілісність буття. Цілісність безпосередньо споглядає розум, який формує свої знання не згідно форм одиничних речей, а згідно найпростішої форми, яку має суцце у всьому, що існує для сприйняття.

8. Призначення людини в тому, щоб піднятись у своїй свідомості *від чуттєвого споглядання в часі мінливого буття до споглядання розумом незмінного у вічності*.

Не випадково, а закономірно, що погляди Августина і Боеція відносно сутності часу й вічності визначили вічність – майже вісім віків – дискусії не просто про природу універсалій, а про ті вічні засади, на яких потрібно розбудовувати організаційні форми суспільного соціально-духовного буття людей.

Список використаної літератури

1. Антология мировой философии. В 4-х т. – М., «Мысль», 1969. – Т.1. – 936 с.
2. Боеций С. «Утешение философией» и другие трактаты. – М., Изд. «Наука», 1990. – 415 с.

К.В.ЖАДЬКО

Запорожский институт экономики и информационных технологий, Запорожье

**РЕЛИГИОЗНАЯ И ФИЛОСОФСКАЯ АЛЬТЕРНАТИВЫ В
САМООРГАНИЗАЦИИ ОБЩНОСТЕЙ: АВГУСТИН И БОЭЦИЙ**

Статья рассматривает историко-философские аспекты менеджмента организаций на примере призывов к саморазвитию человека в контексте религиозно-философского и философского типов мировоззрения.

Ключевые слова: мировоззрение, философия, религия, свобода, случайность, целеполагание, общность.

K. ZHADKO

Zaporizhzhya Institute of Economics and Informational Technologies, Zaporizhzhya

**RELIGIOUS AND PHILOSOPHICAL ALTERNATIVES IN SELF-
ORGANIZATION OF COMMUNITY**

The article considers historical-philosophical aspects of management of organizations on example of demands for human development in the context of religious-philosophical and philosophical types of worldview.

Keywords: worldview, philosophy, religion, freedom, emergence, aim-setting, community.

Стаття надійшла до редакції 05.09.11р.